

КООПЕРУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ДРІБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ НАДАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ

Г. М. СОБЧАК

(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Метою статті є з'ясування особливостей і переваг кооперування дрібних учасників ринку стоматологічних послуг для підготовки наукового підґрунтя започаткування кооперативів стоматологів в Україні. **Методика дослідження.** Основою методичного інструментарію даного дослідження стали методи аналізу та синтезу, застосовані для найбільш ефективної реалізації поставленої мети. **Результати.** Розкрито сутність організації кооперативів стоматологів, з'ясовано їх основні переваги. Акцентовано на доцільності створення таких кооперативів в Україні в середовищі дрібних підприємств із надання стоматологічних послуг. **Практична значущість результатів дослідження.** Доведено, що завдання кооперативів стоматологів співпадають із проблемами дрібних суб'єктів ринку стоматологічних послуг; встановлено, що ці економічні організації мають цілу низку переваг і нових можливостей для їх учасників; членство дрібних підприємств-стоматологів у кооперативі забезпечує їм значну економію на витратах, що може сприяти перегляду цінової політики на користь численних споживачів.

Ключові слова: кооперація, обслуговувальні кооперативи, стоматологічні кооперативи, стоматологічні послуги.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Широко відомо, що Конституція України гарантує громадянам безкоштовну медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та передбачає, що охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних програм [2]. При цьому в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» навіть встановлено рівень фінансування вітчизняної медицини в розмірі 10 % від ВВП [1]. Та, на жаль, цього явно недостатньо, щоб українська медицина досягла високих світових стандартів. Разом із тим сучасний розмір асигнувань на охорону здоров'я в Україні є значно меншим. Він ледь досягає 3 %. У результаті – ні державні лікарні в цілому, ні державні стоматологічні установи не можуть забезпечити відповідний рівень медичних послуг.

Тому для населення «вимушеною» дієвою альтернативою державній стоматологічній до-

помозі є послуги приватного сектора стоматології. Йому певною мірою сприяє державна політика. Так, на бізнес-форумі «Приватна медицина в Україні-2017» заступник міністра охорони здоров'я України підтвердив прагнення держави сприяти розвитку приватної медицини: «До сьогодні приватний ринок і приватний інвестор були загиснуті бюджетними обмеженнями, ДБНами, СанПіНами і не могли розкрити весь свій потенціал. Але тепер приватній медицині буде набагато більше місця в загальній системі охорони здоров'я» [6].

Цей оптимістичний прогноз є певним кроком до цивілізованого ринку стоматологічних послуг, проте, навіть за активної підтримки з боку держави, дрібним суб'єктам цього важливого сектора приватної медицини необхідно докласти чимало зусиль і фінансових ресурсів, яких, зазвичай, не вистачає. Цю проблему у світі традиційно вирішують кооперативи стоматологів, що об'єднують творчу енергію і кошти дрібних учасників ринку стоматологічних послуг для максимальної ефективності

їхнього бізнесу й доступності послуг, пропонувананих ними населенню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упровадження зарубіжного досвіду щодо започаткування кооперативів стоматологів має широкі перспективи в Україні. Проте, у сучасній українській економічній науці ця важлива проблема залишається нерозробленою. Чи не єдиною є публікація, підготована під науковим керівництвом професора А. О. Пантелеймоненка, під назвою «Про перспективність започаткування в Україні обслуговуючих кооперативів у сфері стоматологічних послуг» (2016 р.) [3].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є з'ясування особливостей і переваг кооперування дрібних учасників ринку стоматологічних послуг для підготовки наукового підґрунтя започаткування кооперативів стоматологів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Характеризуючи стан ринку стоматологічних послуг, передусім, слід зауважити, що нині перед приватним сектором української стоматологічної галузі стоїть ціла низка проблем:

- недосконалість вітчизняної законодавчої й нормативно-правової бази;
- обмеженість власних ресурсів підприємців-стоматологів;
- практично повна відсутність доступу до кредитних коштів («нецікаве» та «неліквідне» обладнання як предмет застави з точки зору банків);
- гостра нестача фахівців-професіоналів;
- численні посередники на ринку спеціалізованої техніки та медикаментів.

Перелічені чинники обумовлюють високу вартість послуг у приватних клініках, тим самим створюючи суперечливі умови користування стоматологічними послугами для споживача. З одного боку, державні клініки не спроможні надати якісну допомогу всім верстам населення через відсутність сучасного обладнання та якісних матеріалів, а з іншого – неспроможність населення сплатити достатньо дороге лікування у приватній клініці. Цей «глухий кут», у якому опинилися як власники медичного бізнесу, так і споживачі, є «катализатором» у вирішенні широкого спектра економічних та організаційних проблем шляхом створення обслуговувальних кооперативів.

У світі існують кілька видів кооперативів за соціальними групами населення, яке вони об'єднують навколо своєї діяльності. Це групи кооперативів виробників, групи кооперативів споживачів і комбіновані кооперативи, що надають послуги і виробникам, і споживачам. В усіх випадках члени кооперативу мають за мету скоротити власні витрати, але відрізняються своїми завданнями. Так, споживач (пацієнт) прагне зекономити на придбанні, а власник бізнесу – на собівартості пропонованої ним медичної послуги. Ці завдання можливо реалізувати шляхом об'єднання попиту однорідної щодо економічної проблеми групи, що робить можливим гуртове (оптове) придбання необхідних товарів і послуг, а також у разі нездатності діяти без посередницьких організацій – мінімізувати клієнтські відносини з ними.

З'ясовуючи теоретичні основи організації та функціонування стоматологічних кооперативів, що є важливими для розуміння їхньої сутності, убачаємо за необхідне відобразити місце таких кооперативів серед обслуговувальних кооперативів (рис. 1).

Отже, стоматологічні кооперативи – це обслуговувальні кооперативи, що за видом діяльності належать до категорії медичних кооперативів і діють у середовищі двох груп суб'єктів ринку – підприємців та споживачів.

З огляду на мету нашої статті, зупинимось лише на характеристиці стоматологічних кооперативів підприємців-стоматологів. Економічна природа стоматологічних кооперативів полягає в неприбутковому характері діяльності, але це не означає, що ця діяльність є неефективною і не приносить очікуваного прибутку. А. О. Пантелеймоненко зазначає: «Для спростування такого погляду пригадаємо, що основною метою будь-якого підприємства чи комерційної організації є прагнення до отримання прибутку, при цьому розмір отриманого прибутку – своєрідний індикатор їхньої ефективності. Проте кооператив не є формою підприємництва. Розглядаючи неприбуткову природу кооперативу, слід брати до уваги той факт, що його ефективність, на відміну від ефективності комерційного підприємства, полягає не в отриманні максимального прибутку, а в організації найбільш ефективних послуг для членів» [4].

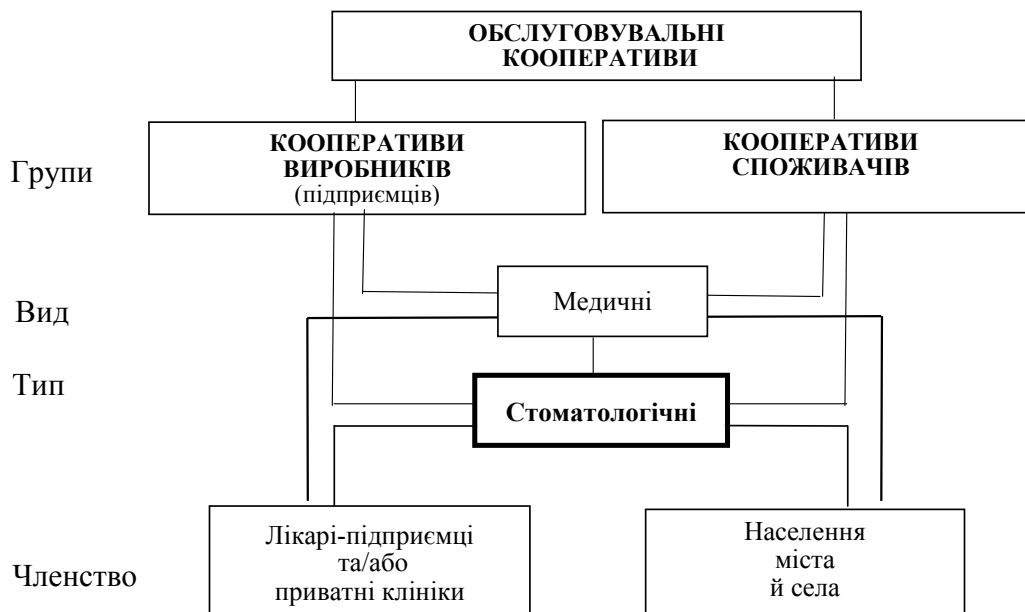

Рис. 1. Класифікаційні ознаки стоматологічних кооперативів

Також слід підкреслити, що члени кооперативу є одночасно і власниками, і користувачами послуг. Тому прагнення членів кооперативу як власників до отримання прибутку із себе, як клієнтів, є економічно недоцільним. Ця обставина пояснює, чому основним завданням кооперативу є надання послуг його членам-співвласникам на рівні собівартості. Кооператив формує дохід на рівні витрат, цього цілком

достатньо для надання власниками необхідних послуг. Таким чином, кооперативна ціна включає лише собівартість, у той час як ціна підприємця-посередника – надбавку, тобто очікуваний прибуток.

Крім того, кооператив «виходить на пряму» в економічних відносинах з іншими суб'єктами ринку для придбання необхідних його членам товарів і послуг (рис. 2).

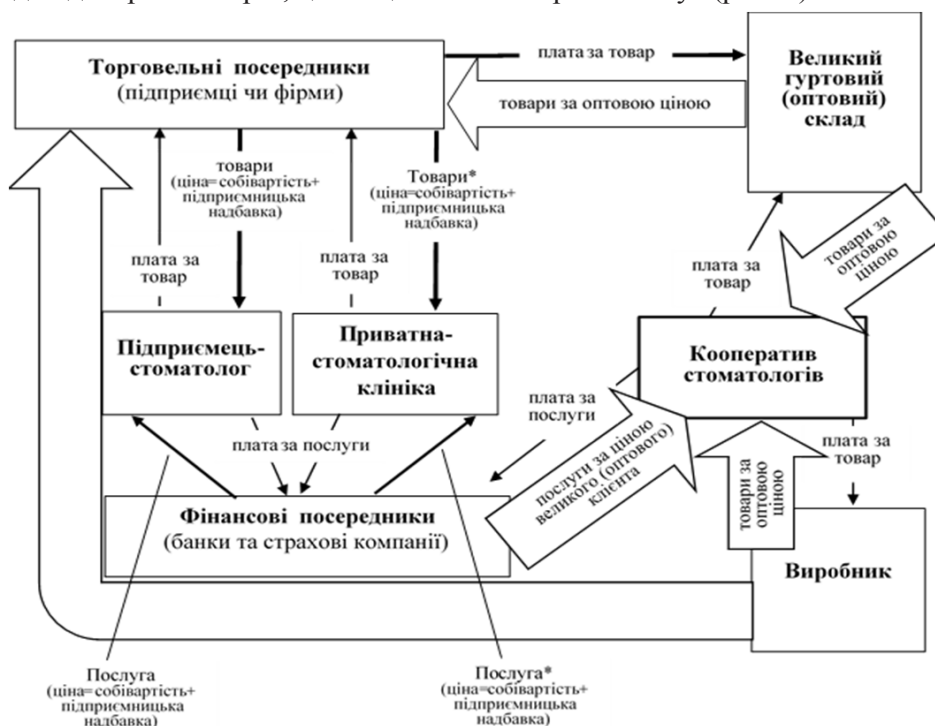

Рис. 2. Цінові переваги кооперативу, що можуть бути отримані від прямих взаємовідносин з іншими суб'єктами ринку

Рис. 2 підтверджує можливу економію на витратах членів кооперативу стоматологів, якщо кооператив організовує пряме оптове придбання товарів.

Поряд із цінovими перевагами кооперати-

ву, що можуть бути отримані від прямих взаємовідносин з іншими суб'єктами ринку, слід згадати й цілу низку нових можливостей, що відкриває перед членами їхня участь у кооперативі стоматологів (рис. 3).

Рис. 3. Прямі переваги та нові можливості членів кооперативу від його діяльності

Отже, поряд із можливістю знизити ціни на послуги за рахунок оптових закупок через кооператив, для його членів відкривається доступ до віддалених, у тому числі й зарубіжних ринків та участі у проектах державно-приватного партнерства. Створивши кооператив стоматологів в Україні, його члени можуть отримати низку конкретних послуг (переваг), щякі супроводжуються новими можливостями, що сприятиме підвищенню ефективності професійної діяльності дрібних суб'єктів стоматологічного ринку (рис. 4).

На основі вищесказаного терміна «кооператив стоматологів» можна визначити як тип медичного кооперативу, що діє на неприбутковій основі в середовищі стоматологів із метою здешевлення витрат на організацію стоматологічних послуг та задоволення інших потреб, пов'язаних із їхньою професійною підприємницькою діяльністю.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Підсумовуючи, можна зробити такі висновки: по-перше, завдання кооперативів стоматологів співпадають із проблемами дрібних суб'єктів ринку стоматологічних послуг; по-друге, ці економічні організації мають цілу низку переваг і нових можливостей для їх учасників; по-третє, членство дрібних підприємців-стоматологів у кооперативі забезпечує їм значну економію на витратах, що може сприяти перегляду цінової політики на користь численних споживачів.

Усе це спонукає до глибокого вивчення багатого зарубіжного досвіду щодо організації та функціонування кооперативів стоматологів для започаткування таких кооперативів в Україні.

Рис. 4. Перелік послуг для членів кооперативу стоматологів та нових можливостей від його діяльності

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

REFERENCES

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.help/law/2801-XII/> (дата звернення: 1.08.17). – Назва з екрана.
2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 1.08.17). – Назва з екрана.
3. Пантелеймоненко А. О. Про перспективність започаткування в Україні обслуговуючих кооперативів у сфері стоматологічних послуг / А. О. Пантелеймоненко, Г. М. Собчак // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 150-річчю утворення першого споживчого товариства в Україні та 200-річчю від часу заснування Львівського торговельно-економічного університету «150 років споживчій кооперації України: оцінюючи минуле, визначаємо майбутнє» (13–16 грудня 2016 р., м. Львів). – Львів : ЛТЕУ, 2016. – С. 197–199.
4. Пантелеймоненко А. О. Неприбуткова природа кооперативних організацій [Електронний ресурс] / А. О. Пантелеймоненко // Українська кооперація. – 2009. – № 2. – Режим доступу: <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2009-2/num/pantelejmonenko.htm> (дата звернення: 1.08.17). – Назва з екрана.
5. Частка приватної медицини на ринку медпослуг зростає // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170410_c.html (дата звернення: 1.08.17). – Назва з екрана.
6. Шомникова А. В. Сутність та особливості функціонування ринку медичних послуг // А. В. Шомникова // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 23. – С. 221–227.
1. Zakon Ukrainy Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ia” [The Fundamentals of Ukrainian Health Care Legislation: The Law of Ukraine from 19 November 1992 N 2801-XII]. Retrieved from <https://zakon.help/law/2801-XII/> (accessed 1 August 2017) [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 1 August 2017) [in Ukrainian].
3. Panteleimonenko, A. O. & Sobchak, H. M. (2016). Pro perspektyvnist zapochatkuvannia v Ukraini obsluhovuiuchykh kooperatyviv u sferi stomatolohichnykh posluh [On the Prospect of Establishment of Service Cooperatives in Ukraine in the Field of Stomatological Services]. Proceedings from *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya prysviachena 150-richchuu utvorennia pershoho spozhyvchoho tovarystva v Ukraini ta 200-richchuu vid chasu zasnivannia Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu “150 rokiv spozhyvchii kooperatsii Ukrainy: otsiniuiuchy mynule, vyznachaiemo maibutnie”* – International scientific and practical conference dedicated to the 150th anniversary of the formation of the first consumer society in Ukraine and the 200th anniversary of the foundation of the Lviv Trade and Economic University “150 Years of Consumer Cooperatives in Ukraine: Assessing the Past, Determining the Future”. (pp. 197–199). Lviv : LTEU [in Ukrainian].
4. Panteleimonenko, A. O. (2009). Neprybutkova pryroda kooperatyvnykh orhanizatsii [Unprofitable Nature of Cooperative Organizations]. *Ukrainska kooperatsiia – Ukrainian Cooperation*, 2. Retrieved from <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2009-2/num/pantelejmonenko.htm> (accessed 1 August 2017) [in Ukrainian].
5. Chastka pryvatnoi medytsyny na rynku medposluh zroste. Ofitsiyni sait Ministerstva okhorony zdorov'ia Ukrainy [The share of private medicine in the market of medical services will increase // The official website of the Ministry of Health of Ukraine]. (n.d.). http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170410_c.html. Retrieved from http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170410_c.html.

ua/ua/portal/pre_20170410_c.html (accessed 1 August 2017) [in Ukrainian].

6. Shomnykova, A. V. (2010). Sutnist ta osoblyvosti funktsionuvannia rynku medychnykh posluh

[Essence and features of functioning of the market of medical services]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky – Theoretical and applied questions of economics*, 23, 221–227 [in Ukrainian].

А. М. Собчак (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Кооперирование как средство защиты экономических интересов малых предприятий по предоставлению стоматологических услуг.**

Аннотация. Целью статьи является выяснение особенностей и преимуществ кооперации мелких участников рынка стоматологических услуг для подготовки научной базы учреждения кооперативов стоматологов в Украине. **Методика исследования.** Основой методического инструментария данного исследования стали методы анализа и синтеза, применяемые для наиболее эффективной реализации поставленной цели. **Результаты.** Раскрыта сущность организации кооперативов стоматологов. Выяснены их основные преимущества. Сделан акцентировано на целесообразности создание таких кооперативов в среде мелких предприятий по оказанию стоматологических услуг. **Практическая значимость результатов исследования.** Доказано, что задачи кооперативов стоматологов совпадают с проблемами мелких субъектов рынка стоматологических услуг; установлено, что эти экономические организации имеют целый ряд преимуществ и новых возможностей для их участников; членство мелких предпринимателей стоматологов в кооперативе обеспечивает им значительную экономию на затратах, может способствовать пересмотру ценовой политики в пользу многочисленных потребителей.

Ключевые слова: кооперация, обслуживающие кооперативы, стоматологические кооперативы, стоматологические услуги.

A. Sobchak (Poltava University of Economics and Trade). **Co-operation as a means of protecting the economic interests of small enterprises in providing dental services.**

Annotation. The purpose of the article is to find out the features and advantages of small market participants co-operation in the dental services in order to prepare the scientific basis for the establishment of dental cooperatives in Ukraine. **Methodology of research.** The basis of the methodical tools of this study were the methods of analysis and synthesis, applied for the most effective implementation of the goal. **Findings.** The essence of organization of dental cooperatives is revealed. Their main advantages are explained. It is emphasized on the purpose of creating such cooperatives among small enterprises for the provision of dental services. **Practical value.** It is proved that the tasks of dental cooperative societies coincide with the problems of small subjects of the market of dental services; It has been established that these economic organizations have a number of advantages and opportunities for their participants; The membership of small dental practitioners in the cooperative provides them with significant cost savings, which can contribute to a revision of pricing policies for the benefit of numerous consumers.

Keywords: co-operation, service cooperatives, dental cooperatives, dental services.